

De weg naar een nieuwe nieuwe zorgcontext: valkuilen en uitdagingen voor de GGZ

Chantal Van Audenhove

Centrale concepten in de nieuwe visie van de GGZ zijn begrippen als herstel, empowerment en ervaringsdeskundigheid. In de internationale literatuur zijn deze concepten al goed ingeburgerd en men mag verwachten dat ze ook in België snel gemeengoed zullen worden door de vermaatschappelijking van de GGZ. “Herstel” is het unieke proces van groei dat mensen met ernstige psychische problemen doorlopen om ondanks al hun beperkingen en symptomen, toch de draad van hun leven weer op te nemen. Anders dan bij genezing leidt dit niet tot een symptoomloos of probleemloos bestaan, wel tot een zo kwaliteitsvol mogelijk leven waarin de persoon zelf aan zijn leven zin en richting kan geven (Anthony, 1993). Het herstel concept is een zeer krachtig concept dat door toedoen van de gebruikersorganisaties in de VS ook een collectieve en emancipatorische betekenis krijgt.

Het concept “empowerment” is afkomstig uit de emancipatiebewegingen van vrouwen en minderheidsgroepen en verwijst naar de interventies om de onderdrukking en machteloosheid op te heffen. Ook in de GGZ is het concept inspirerend wanneer het er om gaat mensen weer macht en controle te geven en te stimuleren om hun eigen kracht en inzicht te gebruiken. Nauw aansluitend hierbij staat het concept “ervaringsdeskundigheid” dat verwijst naar het belang van de eigen verworven kennis van gebruikers en cliënten. Hulpverleners zijn sterk in professionele kennis en beschouwen de eigen wijsheid of ervaringskennis van de gebruiker als aanvullend of bijkomstig en vaak ook als waardeloos. Zorg in de samenleving zal een nieuw partnership vereisen met mantelzorgers en gebruikers, waarbij dit soort van kennis op voet van gelijkwaardigheid beschouwd wordt.

De voornaamste psychosociale behandelingen voor mensen met een psychische stoornis die als evidence-based worden beschouwd, zijn (Mueser et al., 2002): gestandaardiseerde farmacologische behandeling, ziektemanagement en herstelvaardigheden (gesteund op hoop, persoonlijke verantwoordelijkheid, vorming, self-advocacy en steun), assertive community treatment (ACT), ondersteunde tewerkstelling, psychoeducatie voor het gezin, geïntegreerde behandeling voor dubbele diagnosestoornissen. Deze methodes zullen wellicht ook hier een prioritaire plaats krijgen aangezien men er het meest effect mag van verwachten.

De nieuwe zorgcontext zal er toe leiden dat hulpverleners andere kennis, vaardigheden en attitudes nodig heeft dan dit in de vertrouwde context van de traditionele GGZ voorzieningen het geval was. Een recente studie van Cedefop (2009) beschrijft zes categorieën van competenties die nodig zijn voor deze eerstelijns hulpverleners en leidinggevendenden. Een eerste competentie is het faciliteren van empowerment: mensen zien als individuen die rechten hebben, focussen op hun sterktes in plaats van op problemen, het versterken van het persoonlijk meesterschap en betrokkenheid van zorggebruikers stimuleren. Een tweede competentie is een verbindingspersoon zijn in het aanbieden van een omvattende en gecoördineerde zorg. De derde competentie is het kunnen omgaan met culturele diversiteit en hierop volgend strategieën en interventies aanpassen aan een cultureel divers publiek. Een vierde competentie is het werken in een transdisciplinair team zodat eigen disciplines worden overstegen en het samenwerken om een gemeenschappelijk doel te bereiken. De volgende twee competenties zijn voornamelijk voor leidinggevendenden belangrijk: het opnemen en verspreiden van kennis in de organisatie en tenslotte, een innovatief leider zijn. Dit is iemand die weet hoe hij de acties samenbrengt onder de missie van de organisatie, die een efficiënte organisatie kan aansturen, die veranderingen en innovaties introduceert en begeleidt.

Dit soort van kennis en competenties hebben de meeste hulpverleners niet op de schoolbanken geleerd. Ook in hun eigen praktijkopleiding komt men weinig goede modellen tegen, aangezien onze zorg tot nog toe sterk aanbodgestuurd en vanuit de traditionele voorzieningen georganiseerd was. Het op gang brengen van deze innovatiebeweging is een belangrijke uitdaging voor alle partners.